

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Investidura com a Doctor "Honoris
Causa" per la Universitat de València a
Antoni María Badía i Margarit

Discurs del Sr. Rector Francisco Tomás Vert

València, 4 abril de 2003

ANTONI M. BADIA I MARGARIT
DOCTOR HONORIS CAUSA
PER LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Salutació:

És per a la Universitat de València un honor incorporar el doctor Antoni Maria Badia i Margarit al Claustre dels seus doctors, com han fet anteriorment les universitats de Salzburg (1972), Tolosa de Llenguadoc (1980), París-Sorbona (1986), Perpinyà (1989), Knox College (1990), Rovira i Virgili (1994) i, fa pocs mesos, Alacant (2002). La nostra Universitat es vol unir a aquest reconeixement a la seua tasca investigadora i al seu compromís amb la ciència i la cultura, que li han merescut aquests i molts altres reconeixements i guardons.

Com ens ha recordat el professor Ferrando, Antoni Maria Badia i Margarit és un nom indefugible, *clàssic*, de la filologia catalana, hispànica i romànica en general. Des de la seua etapa de formació universitària en gran part autodidacta i l'etapa de doctorat de la mà de Dámaso Alonso, que li va dirigir la seua tesi de gramàtica històrica, fins al dia d'avui, el doctor Badia i Margarit ha deixat la seua empremta en molts diversos camps de la lingüística: la gramàtica històrica, la dialectologia, la lingüística sincrònica, l'edició de textos, la toponímia i l'onomàstica o els estudis de sociolingüística. El seu nom és referència obligada en tots aquests camps i això el converteix en un investigador interdisciplinar, multidisciplinar *avant la lettre*. La perspectiva històrica ens mostra una trajectòria que respon al que, des del segle XXI, entenem com un científic modern, que concep el progrés del coneixement com un treball en equip, com un avanç amb reculades on les hipòtesis es revisen i es perfeccionen successivament,

un procés infinit en ell mateix, com han caracteritzat entre altres Karl Popper o Thomas Kuhn.

En la seua lliçó el professor Badia, ha fet esment d'algunes de les seues obres unides pel vincle de la polèmica i de l'evolució en paral·lel amb la història del català. Per la meua banda, vull sumar-me a aquest "passeig històric, lingüístic i biogràfic", que ha complementat la laudatio del professor Ferrando, destacant només tres dels seus llibres. Són tres manuals bàsics per a l'estudi del català i de la romanística en general: es tracta de la *Gramàtica històrica catalana* (1951), obra de joventut que, juntament a l'obra homònima i quasi contemporània de Moll, s'erigeix com la primera en aquest camp de l'estudi diacrònic; en segon lloc, la *Gramàtica catalana* (1962), primera gramàtica del català concebuda des d'una perspectiva pròpiament descriptiva; i, per últim, la *Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica* (1994), que completa la del 62 i l'actualitza tenint en compte el nou context lingüístic i sociolingüístic.

Aquests tres grans treballs, puntals de la filologia catalana, que tot llicenciat ha de conèixer necessàriament, ens aproximen a algunes característiques destacades i destacables de la personalitat i la trajectòria científica del dr. Badia.

Badia ha estat sens dubte un pioner. La seua gramàtica catalana publicada per Gredos el 1962 és una gramàtica descriptiva moderna amb pocs precedents en altres llengües properes i inèdita en el panorama de l'època i encara molts anys després; una gramàtica per als catalanoparlants i per als lingüistes i no lingüistes que volgueren conèixer l'estructura gramatical de la llengua amb exhaustivitat i rigor. Pioner ha estat també en altres activitats, com ara en la seua participació en les tasques inicials de

l'Atles lingüístic del domini català o el seu impuls des de la presidència del Grup Català de Sociolingüística i des del primer número de la revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*, publicada a València per l'editorial 3 i 4, una àrea aleshores desconeguda a les nostres terres i de tanta importància des d'aleshores i fins a l'actualitat. Badia es reconeix sociolingüista *amateur* o, com ell mateix diu, "sociolingüista per accident". Però no per això la seua contribució a la relació entre llengua i societat és menys destacada.

D'altra banda, la data de la *Gramàtica de la llengua catalana* del 94 és un bon indicador del tarannà del dr. Badia, sempre disposat a retornar sobre temes que ja havia tractat, amb més força i més idees després de passats els anys, igual com ho ha fet recentment amb *Regles d'esquivar vocables*, en un estudi de 1999 sens dubte polèmic, com ell mateix ens acaba de recordar.

Les seues "Confessions de filolòleg octogenari" justament han posat de manifest aquest fet ineludible i molt lloable: Badia ha mostrat el seu esperit científic també en la polèmica i, justament des d'aquesta posició epistemològica i vital, ha fet contribucions essencials a l'estudi de la llengua, de les llengües i, al seu torn, ha mogut altres investigadors a fer aportacions des de la dissidència o la coincidència. El seu "Elogi de l'error" és un reconeixement de les limitacions de qualsevol científic i de la seua contribució al progrés general, sempre que l'error i la crítica s'entenguin com a esperons per a la millora, com a punts de reflexió que engrandeixen qui, havent-se equivocat, reconeix errors i deficiències i els supera. La sinceritat que ha traspuat el seu parlament, reconeixent malestar davant la crítica, ens mostra una persona que ha viscut i viu per la ciència i per a la ciència.

L'estudi de la llengua ha estat el nucli de la seua tasca investigadora. Tanmateix, en el nostre context, aquesta activitat investigadora difícilment pot separar-se del compromís cívic. El seu compromís amb la llengua, l'ha vinculat també a la nostra Universitat a través de la dignificació del català en general, i en concret del valencià. Com ha exposat el dr. Ferrando en la seua laudatio, el professor Badia ha destacat també pel seu compromís amb la defensa dels criteris científics davant de la instrumentalització política a què s'ha vist sotmesa amb massa freqüència la llengua dels valencians.

Diversitat i qualitat són adjectius que s'adiuen amb la seua producció investigadora. Però també amb la resta d'activitats relacionades amb el món universitari. En són bona mostra els múltiples càrrecs acadèmics i institucionals que ha tingut, entre els quals es poden destacar el de president de la "Société de Linguistique Romane" (1968-71), el de president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1973-76), el de rector de la Universitat de Barcelona (1978-1986) i el de president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1989-1995).

Badia és, en resum, un mestre i un model a seguir, una persona capaç de treballar amb intensitat i dedicació en els diferents camps que defineixen el que ha de ser, el que és, un autèntic professor universitari; una persona que no ha defugit cap deure, cap àmbit de recerca i d'acció i que, encara ara, prossegueix amb una energia envejable una tasca sempre inacabada. Perquè la ciència, el compromís amb la universitat i amb la societat mai no acaben, i sempre es completen i s'enriqueixen de la contribució inestimable de persones com el doctor Badia i Margarit.

És per tot això que el felicitem i ens felicitem per fer-lo part integrant de la nostra institució. Professor Antoni Maria Badia i Margarit, enhorabona per aquest nou reconeixement d'una trajectòria vital i universitària inspiradora i modèlica.

València, 4 d'abril de 2003

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

SOLEMNE ACTE D'INVESTIDURA

COM A

DOCTOR "HONORIS CAUSA"

DE

L'EXCM. SR. ANTONI MARIA BADIA I MARGARIT

Paranimf de la Universitat
(C/. de la Nau, 2)

Laudatio del
Professor Dr.
Antonio Ferrando Francés
Catedràtic del Departament de
Filologia Catalana

4 d'abril de 2003
12.00 hores

Antoni M. Badia, científic exemplar, mestre generós

Magnífic Sr. Rector, autoritats, col·legues, amigues i amics,

No he dubtat un sol moment d'acollir-me al privilegi que m'ha concedit la Universitat de València de proclamar la *laudatio academica* del professor Antoni Maria Badia i Margarit. I això, per dues raons: la primera, per una raó de justícia; la segona, per una raó de gratitud. Efectivament, és just i era inajornable que la nostra Universitat se sumés a moltes altres en el reconeixement institucional de la impagable tasca investigadora, acadèmica i docent que el professor Badia ha dut a terme al llarg de més de seixanta d'anys. Així mateix, aquest solemne acte ens brinda l'oportunitat d'expressar ben alt la nostra gratitud per l'exemplaritat cívica i ètica del nostre doctorand *honoris causa* i, en particular, per les seues generoses mostres d'atenció a persones i temes del nostre entorn valencià. Ben mirat, una i altra faceta són, en el nostre cas, indestriables i, els sentiments que desperten, intercanviables.

Glossar ara i ací el contingut de l'obra del professor Badia seria reiteratiu respecte de les altres *laudationes* acadèmiques per les quals ha estat investit doctor *honoris causa* en diferents universitats nacionals i estrangeres. Més encara, resultaria superflu als ulls dels qui coneixen mínimament la seua trajectòria intel·lectual. Això em permet de centrar-me ja en dos aspectes d'aquesta trajectòria: d'una banda, l'oportunitat i la transcendència de les seues iniciatives i aportacions i, d'altra, l'abast i la significació de les seues vinculacions amb nosaltres, els valencians.

Una vida de treball al servei de la llengua i la cultura catalana

La trajectòria intel·lectual de Badia és especialment rellevant en les difícils circumstàncies del franquisme. Incorporat a la vida universitària de Barcelona tot just després de l'ocupació militar de l'any 1939, Badia es trobà amb una universitat totalment aliena a la cultura catalana. Fidel, però, al llegat educatiu que havia rebut en la seua adolescència, suplí aquell

dèficit amb els ensenyaments clandestins dels grans mestres de l'època republicana, com Jordi Rubió, Ramon Aramon, Pere Bohigas i Miquel Coll i Alentorn, aleshores apartats dels seus càrrecs docents. El 1948, obté la càtedra de Gramàtica històrica de la llengua espanyola a la Universitat de Barcelona. Aquesta posició li permeté alternar les seues recerques de filologia espanyola amb les de filologia catalana i romànica i posar-se en contacte amb els grans centres i els grans romanistes del moment, però sobretot li permeté guanyar-se un prestigi acadèmic suficientment sòlid perquè el seu nom fos un referent obligat al si de la romanística. La seua *Gramàtica històrica de la llengua catalana*, apareguda el 1951, va ser el punt d'arrancada d'una trajectòria científica definitivament centrada en la filologia catalana, que serà ratificada professionalment el 1977 en esdevenir catedràtic d'aquesta mateixa disciplina. Però no fou solament l'inici d'una trajectòria científica, sinó també cívica, ja que amb la publicació d'aquesta gramàtica, Badia contribuí eficaçment a equiparar la llengua catalana amb les altres llengües romàniques en situació de normalitat cultural. Potser també s'ha d'interpretar en aquest mateix sentit la seua presentació del català com a *llengua pont* dins la Romània occidental (1953), ja que més que una conclusió tipològica hi podem endevinar la voluntat d'afirmació de la singularitat lingüística del català enfront de les estratègies assimilistes d'arrel menendezpidaliana.

Des de la seua posició acadèmica, Badia mirarà de projectar internacionalment la filologia i la causa de la llengua catalana. La primera gran ocasió per poder-ho fer va ser la celebració a Barcelona, l'abril del 1953, del VII Congrès Internacional de Lingüística Romànica, que ell havia organitzat. La llengua catalana, amb la intervenció de Jordi Rubió, Manuel de Montoliu, Martí de Riquer, Ramon Aramon, Manuel Sanchis Guarner, Germà Colón, Francesc de B. Moll, Pere Bohigas i ell mateix, entre altres filòlegs nostres, va fer sentir així la seua veu en el concert romànic de nacions. Badia s'havia proposat i certament va reeixir a transformar aquell esdeveniment –no cal dir-ho, dins dels límits que imposaven les circumstàncies– en un acte de reivindicació de la normalitat cultural per a la nostra llengua.

Des d'aquell moment, es pot considerar la tasca investigadora i acadèmica del nostre jove romanista com un seguit d'iniciatives perfectament calculades en favor de la recuperació d'una normalitat cultural que l'alçament militar de 1936 havia interromput dràsticament. Així, és ben sabut que la romanística impulsava per aquells anys els atles lingüístics regionals. Els treballs fets sobre el català eren insatisfactoris. Doncs bé, Badia no tardà gens a convèncer Germà Colón i, posteriorment, Joan Veny de la necessitat d'iniciar el projecte d'un *Atlas lingüístic del domini català* (1953). Superats els primers entrebancs, Joan Veny i Lídia Pons no tardaren a fer realitat el projecte concebut pel mestre. Conscient així mateix de l'absència d'una gramàtica descriptiva del català, de la necessitat de presentar-ne el sistema fonològic d'acord amb els postulats de l'estructuralisme llavors en voga i de potenciar la difusió del coneixement de la llengua de portes enfora, Badia publicava, en castellà, el 1962, la seua *Gramática catalana*, autèntic "esforç de presentació" de l'estat real del català, amb referències constants a la llengua veïna. El 1964 apareixia *Llengua i cultura als Països Catalans*, llibre emblemàtic en un moment històric de gran empena reivindicativa de la nostra cultura, consagrat a difondre aspectes bàsics de l'origen, l'evolució i l'estat contemporani de la llengua catalana. Obra que porta ja catorze edicions, no puc estar-me de compararla, pel seu to didàctic i pel seu impacte social, a *La llengua dels valencians*, de Manuel Sanchis Guarner. Badia no podia ser alié als nous camins que havia obert la sociolingüística nord-americana, i el 1969 ens oferia una magnífic estudi sobre el contacte de llengües a la capital del Principat, *La llengua dels barcelonins*, inici d'una línia d'investigació que no abandonarà mai i que ha comportat precisions conceptuals ben útils sobre tipologia dels registres, distinció entre bilingüisme natural i ambiental, anivellament lèxic o contacte de llengües, entre altres. Simultàniament, fundava el Grup Català de Sociolingüística i inspirava la publicació de la revista *Treballs de Sociolingüística Catalana*.

Badia s'adonà ben aviat que la causa de la llengua catalana al si de l'Espanya franquista podria ser més eficaç si anava acompanyada d'unes accions científiques de projecció

internacional. És per això que promogué la celebració dels col.loquis internacionals de llengua i literatura catalana d'Estrasburg (1968) i d'Amsterdam (1970) i la creació de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (1973), que aglutina la major part de la catalanística internacional, assegura la celebració, alternativament dins i fora del domini lingüístic, dels col.loquis internacionals homònims i publica una revista ben coneguda, tot això amb la inestimable col.laboració de Josep Massot.

Després de la mort del general Franco, calia posar en pràctica les reivindicacions democràtiques i nacionals que tantes energies havien consumit durant la llarga nit del franquisme. Endut per unes conviccions profundes que havia de sacrificar part de la seua vida familiar i dels seus projectes científics en favor de la democratització i la recatalanització de la seua Universitat de Barcelona, Badia no dubtà a optar al càrrec de rector, que va ocupar efectivament entre 1978 i 1986. Uns anys apassionants i decisius en la història d'aquella Universitat, que ell mateix ens ha reconstruït minuciosament en el seu llibre de memòries *Llabor de futur* (1989). Des d'aquesta plataforma, va promoure nombroses activitats en favor de la llengua i la cultura catalana. Potser la més destacada fou la celebració del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, el 1986. A pesar de l'esgortador ritme de treball que comportava aquesta mena d'activitats, no va abandonar mai les tasques de recerca i es va reservar un rigorós horari de treball cada dia, en hores en què molts dormíem, que ha donat fruits abundants. Després de la finalització del seu mandat de rector, encara veurem Badia al front de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) entre 1989 i 1995.

Durant aquesta segona etapa de la seua vida, Badia es proposà d'abordar algunes qüestions que l'havien preocupat ja des de jove. No gaire convençut de les explicacions substratístiques de Sanchis Guarner i de Colón per a justificar la formació i expansió del dialecte occidental del català, formulà un replantejament lúcid de la mateixa teoria en *La formació de la llengua catalana* (1981), amb l'objectiu de superar les objeccions que hi havia adduït l'arqueòleg Miquel Tarradell. Conscient de la importància de la toponímia per a aclarir molts problemes de

gramàtica històrica i d'història de la llengua, el nostre filòleg també va donar unes primeres passes en el projecte de confeir un gran *Onomasticon* de totes les terres de llengua catalana. Tanmateix, sabedor que Coromines es proposava emprendre el mateix projecte, va preferir deixar-li la iniciativa i reconduir les seues afeccions onomàstiques cap a monografies preferentment de caràcter històric i, sobretot, cap a un altre projecte no menys ambiciós, aquesta vegada col·lectiu i europeu: la participació en el recull d'un vast diccionari històric de noms de família romànics, el *Patronymica Romanica* (1987), més conegut entre els estudiosos amb l'acrònim *PatRom*. A cavall entre la història externa i la història interna de la llengua cal situar l'estudi i edició de les *Regles d'esquivar vocables*, guia ortoèpica i ortogràfica de la llengua catalana de la darrerria del segle XV, que el nostre filòleg exhumà el 1950. Des de la presidència de la Secció Filològica, Badia no sols ha encetat una nova manera d'entendre el govern i les activitats de la Secció, sinó que ha impulsat la publicació d'una proposta d'estàndard oral de la llengua catalana i la del *Diccionari normatiu de la llengua catalana* (1995). I, alhora, ens ha ofert una *Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica* (1994), actualització de gran volada de la seua *Gramàtica* del 1962.

Amb aquesta breu mostra del dinàmic treball del professor Badia, que sovint ha projectat als entesos i a l'opinió pública mitjançant nombrosos pròlegs, presentacions, articles de divulgació i entrevistes, ja ens podem fer càrrec de l'oportunitat i la transcendència de les seues iniciatives i aportacions. Ras i curt, Badia ha contribuït decisivament a dotar de veu pròpia la llengua catalana en el conjunt de la romanística, ha introduït a casa nostra, o els ha renovat i adaptat, els mètodes de recerca que s'imposaven en els centres d'investigació més prestigiosos de l'estranger, ha fet contribucions ben notables en molts diversos camps de la filologia, ha sabut combinar el rigor en la recerca amb la necessitat de posar-la al servei dels seus conciutadans, ha format directament o indirectament molts deixebles i ha reeixit, a força de moltes hores de treball i amb la impagable col·laboració i comprensió de Maria, la seua esposa, a donar-nos un exemple admirable que el compromís i la ciència haurien d'anar sempre

units. En altres paraules: per a valorar amb justícia el llegat de Badia potser només ens cal meditar quina cosa hauria estat la filologia i la Universitat catalanes sense la seua presència.

Badia i València

Mirem ara, ni que siga esquemàticament, quines han estat les relacions del mestre Badia amb persones i temes valencians. És una faceta de la seua biografia i del seu compromís per la llengua que bé mereix ser coneguda i reconeguda. Una sèrie de circumstàncies acadèmiques i professionals –bàsicament, la coincidència que ell fos rector de la Universitat de Barcelona mentre jo era director del Departament de Filologia Catalana i de l'Institut de Filologia Valenciana de la Universitat de València i el fet que compartim la condició de membres de la Secció Filològica i la passió per algunes qüestions d'història de la llengua– ens ha dut a no pocs moments de reflexió, de treball i d'acció en comú o en paral·lel i m'han convertit en testimoni privilegiat d'algunes de les seues recerques i de les seues relacions amb el País Valencià. A l'origen de tot hi ha –cal reconèixer-ho– una comuna vinculació especial amb Manuel Sanchis Guarner. En l'inventari de dades d'un cert relleu a què, per força, m'he de limitar en aquesta exposició, seguiré un fil cronològic, encara que siga al preu de barrejar conceptes diversos. Com a contrapartida, potser podrem rastrejar millor la història d'unes vinculacions i d'unes actuacions *in crescendo*, que ja voldríem que servissen d'exemple per a altri.

L'atenció explícita de Badia per temes relacionats amb València s'enceta el 1950 amb l'edició i estudi de les esmentades *Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*, que haurien estat fetes “a juí” del valencià Bernat Fenollar, del barceloní Jeroni Pau i d'altres erudits i poetes “catalans e valencians”. Sanchis en farà una ressenya (1951) i, uns quants anys després (1967), s'ocuparà d'un problema concret de la recerca: la datació de l'opuscle. Com tindrem ocasió de comentar després, Badia no deixà mai d'estudiar aquest opuscle, de gran interès lingüístic i alhora sociolingüístic, que aparentment concedia un notable protagonisme al nostre Fenollar.

Simultàniament, Badia es farà ressò de la *Gramàtica valenciana*, de Sanchis Guarner (1950), amb una recensió (1952), en què la qualifica de “bell tractat” que “ha vingut [...] a donar una forma científica i força definitiva a la [...] adaptació [de l’ortografia de l’Institut d’Estudis Catalans] al valencià”, acordada a Castelló el 1932. Poc després (1953) Sanchis s’interessava, en una ressenya, per la gramàtica històrica de Badia. Doncs bé, des d’aleshores i fins al traspàs de Sanchis Guarner, el cordó umbilical de la passió per la filologia i del compromís per la llengua els unirà en nombroses ocasions, no sense l’associació freqüent d’un tercer personatge emblemàtic dins el camp de la filologia i de la resistència cultural antifranquista: Francesc de Borja Moll.

El nostre homenatjat devia seguir molt de prop l’obra de Sanchis, que apreciava notablement, i en més d’una ocasió s’interessà per la seua situació professional. Concretament, el 1964 l’esperonà a doctorar-se i a presentar-se a l’imminent concurs de la càtedra de Llengua i Literatura Catalana que s’acabava de dotar a la Universitat de Barcelona. Sanchis es doctorà i, no volent desairar Badia, signà la sol·licitud, però no s’hi presentà. Dificilment podria haver caigut en la temptació d’abandonar València qui, de Mallorca estant, va convèncer la seua esposa que es traslladés a València, encara que no hi tenien casa, perquè el fill que esperaven nasqués en aquesta ciutat. El 1965, el mateix any de la cloenda del Concili Vaticà II, que havia aprovat la introducció de les llengües vulgars en la litúrgia, Badia, Sanchis i Moll participen activament en el II Congrés Litúrgic de Montserrat: tots tres aportaren reflexions molt útils sobre el nou repte que ens plantejaven les disposicions conciliars. Els resultats pràctics foren ben diferents en cada una de les seues terres d’origen. Uns anys després, Badia es trobarà amb dues oportunitats excepcionals per a honorar el seu col·lega i amic valencià: el 1974, quan és membre del jurat que atorgà a Sanchis Guarner el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes, i el 1976, quan formà part del tribunal que li concedí la primera agregació de Lingüística Valenciana de la nostra Universitat, transformada poc després en càtedra.

Òbviament, els contactes amb valencians no es limitaven a Sanchis Guarner. Cada estiu, Joan Triadú organitzava la festa

literària de Cantonigròs, amb una notable concurrència de catalans, valencians i baleàrics. Badia no hi solia faltar, i això li permetia estar al dia de l'efervescència literària i cívica que es congriava al País Valencià.

La vinculació més directa i àmplia de Badia a l'entorn valencià s'intensifica amb la transició política. El darrer diumenge d'octubre de 1977, participa al Puig de Santa Maria, al costat de Sanchis i de Moll, en l'acte de cloenda del Congrés de Cultura Catalana i tots tres filòlegs presenten públicament el document "Per l'ús oficial del català". L'enfrontament entre dues concepcions sobre el present i del futur polític del País Valencià farà esclatar obertament l'anomenada batalla de València. Sanchis Guarner encarnava, *velis nolis*, un dels dos sectors en litigi, el que aspirava a un enteniment amb les terres germanes de Catalunya i de les Illes Balears. No cal dir que aquest compromís comportà Però un alt preu per a homes com Sanchis i Fuster: en concret, aquell mateix any, hagueren de patir sengles atemptats amb bomba. Sanchis trobà en un Badia ja convertit en rector de la Universitat de Barcelona tota la col.laboració que li demanava. Així, és a petició de Sanchis que Badia, el 1981, planteja a la Junta Nacional de Universidades una proposta d'analogies entre diverses disciplines de filologia catalana i de lingüística valenciana, prèviament elaborada (9-IV-1981) pel Departament de Filologia Catalana d'aquella Universitat. Hi estava en joc la conformació del tribunal de l'agregació de Lingüística valenciana que determinaria qui havia de succeir Sanchis Guarner en la plaça que aquest havia ocupat. La petició fou capgirada per les autoritats del Ministeri d'Educació i Ciència, ja que, sota presumibles instigacions de Manuel Broseta i de Fernando Abril Martorell, la filologia catalana va quedar diluïda dins la filologia romànica. Tanmateix, la maniobra ministerial no donà resultat.

Molt sensible a la situació valenciana, Badia va promoure a la Universitat de Barcelona sengles homenatges a Vicent Andrés Estellés (29-X-1981) i a Joan Fuster (27-XI-1981), mentre que la Fundació Jaume I concedia a Sanchis el premi Unitat de la llengua catalana. A partir d'ací, Badia també va entrar en la batalla mediàtica amb articles divulgatius com "¿Existe la lengua valenciana?" (*El País*, 16-X-1983), i entrevistes, com la

concedida a Manuel Muñoz “Lo importante no es el nombre de la lengua catalana sino el respeto a la unidad lingüística” (*El País*, 29-IV-1982). El 1981 és també l’any en què Badia publica *La formació de la llengua catalana*. Sanchis no se’n podrà fer ressò, perquè ens l’arrabassaren per sempre el 16 de desembre del mateix any. Llegit i rellegit atentament el llibre i comentat amb els meus alumnes, vaig convidar el mateix Badia a intervenir en una de les meues classes. Un dels resultats d’aquell debat fou que Badia publicà una nova contribució al tema, “L’origen de la llengua catalana” (dins AADD, *Els Països Catalans, un debat obert*, València, 1984), amb una visió del tema territorialment més integradora. Poc després (1989), jo, modestament, sintetitzava la meua pròpia visió de tema, prou diferent de la de Sanchis i de Badia.

Després de la mort de Sanchis Guarner, Badia participà en alguns dels nombrosos homenatges pòstums que se li tributaren. N’adduiré tres, que donaren lloc a sengles contribucions escrites: “Record de Manuel Sanchis Guarner” (*Serra d’Or*, 270, 1982), “Manuel Sanchis Guarner: l’home, el científic, el ciutadà” (*L’Espill*, 17-18, any 1983) i “Manuel Sanchis Guarner: un i vari” (dins Alfons Llorenç, *Manuel Sanchis Guarner: retrats d’una vida*, 1984). Prou anys després, encara tornarà a recordar-lo, ara en el llibre commemoratiu *Manuel Sanchis Guarner: el compromís cívic d’un filòleg* (València, 1998), amb “La vida de Manuel Sanchis Guarner. Etapes i contrastos”.

El triomf del PSOE en les eleccions generals d’octubre de 1982 obrí unes expectatives de canvi que calia aprofitar a favor de la llengua, especialment al País Valencià. Badia, una vegada més, es mostrà molt receptiu a la qüestió valenciana. A la darrereria d’any acceptà de participar en un homenatge a les Normes de Castelló, amb motiu del seu cinquanté aniversari (“En el cinquantenari de les Normes de Castelló”, *Saó*, 53, 1982). A l’inici de 1983, el Ministeri d’Educació nomena una comissió d’experts per a l’equiparació entre les diferents disciplines sobre llengua i literatura catalanes presents a les universitats de Catalunya, València i Illes Balears. A Madrid coincidim Badia, Joan Miralles i jo mateix. El dictamen és clar: cal homologar a tots els efectes i tant a l’ensenyament universitari com no

universitari les assignatures que, sota diferents noms, es refereixen a la mateixa matèria. Al final, només s'aconseguirà l'homologació dins l'àmbit universitari.

El 1984, l'arquebisbe de València havia aconseguit que Roma aprovés una versió de certs textos litúrgics segons criteris secessionistes. Coneguda la iniciativa, Ramon Lapiedra, ja rector de la Universitat de València, Ciprià Ciscar, conseller de Cultura de la Generalitat Valenciana, i representants de nombroses entitats culturals van elevar les seues protestes a la Nunciatura Apostòlica. Segur de la sensibilitat de Badia pel tema, no vaig dubtar a fer-li arribar la nostra preocupació, confiat que les seues bones relacions amb la jerarquia eclesiàstica catalana podrien posar fre a aquestes manipulacions. Badia no tardà gens a actuar.

Simultàniament, a la Universitat de València miràvem de nomenar Joan Fuster catedràtic per una via extraordinària. Fracassada la iniciativa, se'ns va ocórrer que el seu nomenament com a doctor *honoris causa* podria facilitar-li l'accés a una càtedra per la via ordinària. De nou, el rector Badia va acollir immediatament la petició que li vaig formular i, el 31 d'octubre de 1984, Fuster era investit com a tal. El mateix dia, el rector de Barcelona havia reeixit a aplegar-hi els rectors de totes les universitats de l'àmbit lingüístic. L'objectiu de la reunió era institucionalitzar una mena de conferència de rectors pròpia. En l'agenda per a aquell dia, s'abordaren tres temes: una declaració – una més! – sobre la unitat de la llengua, la sol·licitud al Ministeri d'homologació dels cossos de professors de Batxillerat de llengua i literatura catalanes de les tres comunitats autònomes afectades i una intervenció sobre l'esmentada qüestió dels textos litúrgics. Aquesta conferència de rectors tingué vigència mentre Badia continuà al front de la seua Universitat.

Era el 1985. S'acostava el vuitanté aniversari de la celebració del primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, de 1906, que, com és ben sabut, fou protagonitzat per Antoni Maria Alcover, Pompeu Fabra i Teodor Llorente Olivares, les tres figures emblemàtiques de la llengua en aquell moment. Representants d'un bon nombre d'institucions acadèmiques i culturals acordàrem reunir-nos a Barcelona per a debatre una proposta de convocatòria d'un II Congrés Internacional de la

Llengua Catalana, de contingut bàsicament sociolingüístic. Hi hagué divisió de parers sobre la conveniència de convocar-lo. Per a uns, era innecessari, ja que s'havien aconseguit uns estatuts d'autonomia que podien garantir la normalització lingüística. Per a altres, era, en canvi, convenient, per tal que servís d'esperó davant els nous reptes sociolingüístics. Badia va veure de seguida la necessitat de promoure tal iniciativa pel bé de la llengua compartida i, sempre amb el suport dels valencians que participàrem en aquells debats, reeixí a fer-la prevaldre. Tot seguit era elegit president de la Comissió organitzadora. La primera qüestió que se suscità fou la tria del lloc de la convocatòria. La candidatura natural semblava Barcelona. Jo, que assistia en representació de l'Institut de Filologia Valenciana, recorde que vaig proposar que se celebrés a Poblet, panteó dels reis comuns de totes les terres de llengua catalana i, per tant, lloc d'encontre indefugible. Si es volia implicar els governs de les comunitats autònomes afectades, entre les quals també hi havia Aragó, i que cap govern autonòmic no posés cap objecció política, l'opció semblava irrefutable. Badia acollí de seguida la proposta. Ramon Barnils, un col·laborador de *El Temps*, presentà l'acord com el resultat d'un pugilat entre els monestirs de Poblet i Montserrat, en què aquell va guanyar la partida. Òbviament, no era això. Tot seguit (1985), Badia s'afanyà a demanar personalment a Joan Lerma, president de la Generalitat Valenciana, que copresidís la sessió inaugural amb la resta de les màximes autoritats polítics dels diferents territoris de llengua catalana. El nostre president acceptà, però qui acudí en nom seu fou Baltasar Vives, director general d'EGB i Ensenyances especials (30-IV-1986).

Les sessions de treball del Congrés se celebraren en les principals ciutats del domini lingüístic. Badia hi participà intensament, però ho va fer, sobretot, a València, on llegí la ponència inaugural "Presència internacional de la llengua catalana", en el marc de l'Àrea d'Història de la Llengua, assignada a la nostra ciutat. Una de les resolucions més ambiciosos del Congrés fou la proposta de creació d'"un organisme amb representants de les institucions dels diferents territoris de llengua catalana, a fi de coordinar i impulsar els plans de normalització lingüística, seguint el model del Tractat d'Unió

de la Llengua Neerlandesa entre Bèlgica i Holanda”. Per donar compliment a aquesta resolució, Badia s’entrevistà, el 1987, amb Ciprià Ciscar. El nostre conseller considerà oportú que la iniciativa institucional no partís de Barcelona i que fos absolutament discreta. Aleshores, Badia s’entrevistà amb Maria Antònia Munar, la consellera de Cultura del govern balear, que acollí, entusiasmada, la proposta. Munar convocà en dues ocasions els titulars de Cultura dels governs autonòmics de València, Catalunya i Aragó per a abordar la proposta, però totes dues convocatòries s’hagueren d’anul·lar perquè al conseller valencià no li venia bé desplaçar-se a Mallorca. Després d’això, Badia compregué que no totes les parts compartien el projecte.

Badia desistí d’impulsar aquest acord, però no de continuar actuant en favor de la nostra normalitat cultural. El 1988, l’Acadèmia de Cultura Valenciana, fundació pública de la Diputació Provincial i de l’Ajuntament de València, rebia el títol de reial. Les cauteles del govern valencià amb la qüestió lingüística no aturaren les pressions sobre la Real Academia Española perquè reformulés al seu *Diccionario* la definició de “valencià”. Manuel Alvar havia accedit a la presidència de la corporació espanyola (entre l’1-XII-1989 i el 5-XII-1991) i Badia, a la de la Secció Filològica de l’IEC (1989-1995). Aquest aprofità la seua condició de membre corresponent de la RAE per a deixar-hi sentir la seua veu en dues ocasions. La sessió decisòria fou dura, però a la fi s’imposà un redactat acceptable, gràcies, entre d’altres, a l’autoritat moral de l’acadèmic valencià Rafael Lapesa.

El 1990, Badia va tornar a entrevistar-se amb el conseller de Cultura valencià, ara Antoni Escarré (1989-1991). L’objectiu de la reunió era insistir en la necessitat que les comunitats autònomes afectades acordessen homolgar les titulacions referides a la llengua i la literatura compartida. Badia em demanà que l’acompanyés, però a la porta del despatx del conseller se’m digué que ell havia d’entrar sol. A l’eixida, tot quedava clar: la proposta no era oportuna.

Per aquests anys, al Principat es debatia la conveniència d’intercanviar amb el País Valencià la recepció de TV3 i de Canal 9. Allà no tothom hi estava d’acord. Badia es manifestà ben

d'hora partidari de la proposta, en nom d'una millor cohesió de la comunitat lingüística, i acceptà de ser president de l'associació cívica valenciana Amics de TV3, que reeixí a fer realitat les seues reivindicacions al País Valencià i en nom de la qual rebé una distinció honorífica a Castelló. El 1992, també participava amb un article en les pàgines commemoratives que *Levante-El Mercantil Valenciano* dedicà a les Normes de Castelló, amb motiu del seu seixanté aniversari (recollit, sota el títol "Importància d'una normativa gramatical comuna a tot el domini lingüístic", a *Les Normes de Castelló. Una reflexió col·lectiva seixanta anys després*, ed. a cura de Joan Andreu i Bellés i Francesc Pérez Moragon, Castelló, 1993).

Badia avala, com a membre del consell redactor o del comitè assessor, tres revistes valencianes importants: *Treballs de sociolingüística catalana* (1977), *Caplletra* (1986) i *A Sol Post* (1990), sovint amb contribucions de notable interès per a l'estudi de la llengua a València, com "El procés d'unificació de l'ortografia catalana" (*Caplletra*, 16, 1994) i "Usos alternants de procediments gràfics en la poesia de Carles Salvador" (*A Sol Post*, 4, 1998).

Durant l'etapa de la seua presidència de la Secció Filològica, Badia impulsà unes propostes d'estàndard oral que miraven d'integrar la variació geogràfica dins un mínim comú denominador. En aquestes propostes, el valencià, com a part integrant del bloc occidental, rebia per primera vegada una consideració global no subordinada. No cal dir que hi ha tingut molt a veure un Badia plenament conscient de la problemàtica sociolingüística de tota la comunitat catalanòfona, com bé posa de manifest el tractament de la variació diatòpica en la seua *Gramàtica* de 1994.

En aquest mateix any, Josep Maria Cases Deordal, bisbe de Sogorb-Castelló, encarregava mossén Antoni López de redactar uns criteris lingüístics per a l'adaptació valenciana de la *Bíblia catalana interconfessional*. El prevere valencià s'adreçà privadament al professor Badia per demanar-li parer. En carta del 18 de desembre de 1994, li responia en to elogiós pels criteris morfològics adoptats i considerava "el lèxic, completament adequat".

El 1995, l'ascens del PP al govern de la Generalitat Valenciana, en coalició amb UV, atia el conflicte normatiu com a estratègia antinormalitzadora. Badia, fent-se ressò de la petició dels congressistes valencians assistents al *XXVI Congresso Internazionale de Lingüística e Filologia Romanza*, celebrat a Palerm entre el 18 i 24 de setembre de 1995, aprofità l'assemblea de la Societé de Linguistique Romane perquè s'hi aprovés un document sobre la unitat de la llengua catalana i de denúncia de les estratègies secessionistes a València, que fou enviat al nou president de la Generalitat Valenciana, Eduardo Zaplana. Tot seguit, recorria de nou a la premsa per fer oir la seua veu sobre el tema ("Por favor, un poco de seriedad", *El País*, 11-X-1995).

Alliberat de les tasques de la Secció Filològica, Badia es concentrà en la redacció de la magnífica monografia *Les Regles d'esquivar vocables i la "qüestió de la llengua"* (1999), obra modèlica de mestre, fruit madur de molts anys d'estudi i reflexió i joia inestimable per als qui ens en sentim deutors, fins i tot si amics seus, com Germà Colón (*Les Regles d'esquivar vocables. Autoria i entorn lingüístic*, Barcelona, 2001) o jo mateix ("Sobre l'autoria de les *Regles d'esquivar vocables*, encara", *Els Marges*, 70, 2002), en discrepem quant a les seues conclusions sobre l'autoria del tractat.

El 18-21 d'abril de 2001, l'Institut de Filologia Valenciana, el Departament de Filologia Catalana i el Departament de Geografia de la Universitat de València, li dedicaven, junt amb Joan Coromines, un interessant i concorregut *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, convocat en el marc del cinqué centenari de la fundació de la Universitat de València. Els organitzadors, Emili Casanova i Vicenç M. Rosselló, ja em van concedir aleshores el privilegi de pronunciar unes paraules d'homenatge al nostre mestre i amic. Un any després (26-XI-2002), Badia era investit doctor *honoris causa* a la Universitat d'Alacant i ens regalava una nova reflexió sobre "*Les Regles d'esquivar vocables a la cerca d'autor*".

No podria completar aquest quadre de relacions entre Badia i el món valencià sense fer referència a les consultes que li sol.licitaren dirigents de Convergència i Unió a propòsit del

projecte de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. El seu parer no fou sinó ben crític. No podia ser d'altra manera.

Petició de nomenament

Senyor Rector, crec que aquesta exposició justifica a bastament l'encert de la decisió de la Universitat de València de nomenar Antoni Maria Badia i Margarit doctor *honoris causa* per la nostra Universitat. En realitat, és Badia qui ens honora amb la seua acceptació. En nom dels departaments de Filologia Catalana, Filologia Espanyola i Teoria dels Llenguatges, de l'Institut de Filologia Valenciana i de la Facultat de Filologia, els organismes de què ha partit la iniciativa, vull expressar-vos el nostre més profund agraïment per la vostra decisió i us demane que siga investit amb tots els honors com a membre del nostre claustre acadèmic.

Finalment, deixeu-me, senyor Rector, que aprofite aquesta tribuna pública per a adreçar-me al nostre homenatjat:

Sempre us estaré agraït, Antoni Maria, pel vostre mestratge científic, pel vostre exemple ètic i cívic i per la vostra impagable amistat. Deixeu també que, per tot el que heu fet pel nostre país i per la nostra llengua, catalana i valenciana alhora, us diga en nom propi, en noms dels vostres deixebles valencians i, n'estic segur, de molts altres valencians i valencianes, presents i absents: "Moltes, moltíssimes gràcies i molts anys!"

València, 4 d'abril de 2003
Antoni Ferrando (Universitat de
València)